

'DE ECOLOGISCHE WAARDE PREVALEERT'

BIJ DE RESTAURATIE VAN JACHTHUIS BEUKENRODE IN DOORN SPEELT NAAST MONUMENTALE EN ESTHETISCHE
WAARDEN DE ECOLOGISCHE WAARDE EEN ROL – EN SOMS ZELFS DE HOOFDROL. ECOLOGISCH ARCHITECT
DAAN BRUGGINK EN FACILITAIR MANAGER PETER VAN DOORN HEBBEN ELKAAR HIERIN GEVONDEN.

Tekst | Didier van Det. Fotografie | Otto Kalkhoven

'Het gekapte hout van ons landgoed gaat regelrecht de houtkachel in'

Alle gietijzeren radiatoren in Jachthuis Beukenrode worden vervangen door moderne convectorradiatoren. Wat? Als Peter van Doorn lucht krijgt van dit plan gooit hij de kont tegen de krib. De consequentie is namelijk dat er overal in de historische gevel gaten moeten komen, waartegen ventilatieroosters geplaatst worden. 'Je gaat toch geen gaten boren in een oude gevel?!' Ook de andere plannen bekoren hem maar matig. Zo wil men de kozijnen van het gebouw uit 1872 vervangen door moderne, energiezuinige exemplaren, en moet een luchtbehandelingsysteem zorg gaan dragen voor een aangenaam klimaat.

Terug naar de basis

Peter is facilitair manager van Jachthuis en landgoed Beukenrode, sfeervol feest en vergaderlocatie in de bossen van de Utrechtse Heuvelrug. Omdat Peter de verbouwplannen niet ziet zitten, stapt hij naar de Sint Augustinusstichting, de eigenaar van het landgoed. Hij stelt voor om terug te keren naar de basis: behoud van monumentale waarden en een duurzame restauratie op een ecologisch verantwoorde manier. Peter krijgt bijval van de stichting en gaat met voorzitter Cees Otto vervolgens op zoek naar een passende architect. Via een artikel in dagblad Trouw komt hij op het spoor van Daan Bruggink van ORGA architect.

Low-tech

De opstelling van Daan spreekt aan. 'Als ecologisch architect zoekt hij naar low-tech technieken om de bestaande situatie op te krikken naar de maatstaven van de huidige tijd. Een goed voorbeeld is het tochtvrij en weer bruikbaar maken van schuiframen; een prima alternatief voor een geavanceerd balansventilatiesysteem.'

Daan legt samen met Peter de ambities vast. Zo willen ze onder meer het huidige energielabel F opwaarderen naar energielabel B. Een ogenschijnlijk lange weg, die echter sneller binnen bereik is dan gedacht. De vervanging van twee enorme cv-installaties door een hout gestookt exemplaar blijkt al stappen te schelen! 'Dit heeft ook consequenties voor het beheer van het landgoed', vertelt Peter. 'Waar we voorheen bomen als Amerikaanse eik en vogelkers in de kiem smoorden, laten we ze nu een paar jaar doorgroeien. Voor in de houtkachel.'

DuMo-model

Voor een goed evenwicht tussen de monumentale waarden en energiebesparende maatregelen, hanteert Daan het DuMo-model. 'Het reguliere energielabelsysteem is voor nieuwe gebouwen en houdt geen rekening met historische waarden. Het DuMo-systeem doet dat wel. Bij iedere maatregel wordt de monumentale waarde afgewogen tegen

Links | Het decoratieve houtwerk is van oude verflagen ontdaan en aangetaste plekken zijn hersteld. Een nieuwe verflaag op basis van lijnolie is aangebracht. Rechtsboven | De originele schuiframen zijn weer hersteld. De bovenste opening voert de warme vieze lucht af, terwijl de onderste opening zorgt voor verse luchtaanvoer. Een eenvoudige en low-tech manier van ventileren.

'Je gaat toch geen gaten boren in een oude gevel?!'

de duurzaamheidswaarde. Hoe hoger de monumentenwaarde des te minder duurzame maatregelen je hoeft te treffen om toch een goede duurzaamheidscore te behalen.' Toepassing van dit model resulteerde in de keuze om het oude glas niet te vervangen door dubbel HR++-glas, maar te voorzien van een inbraakwerende folie. Ook blijven de oude gietijzeren radiatoren, ondanks het lagere rendement, gewoon staan. 'Het lagere rendement weegt namelijk niet op tegen de milieubelasting die het vernietigen van de oude en het produceren van nieuwe radiatoren met zich meebrengt. Bovendien heb je in de oude radiatoren veel warm water nodig, dus daar een duurzame bron tegenover zetten is de beste keuze.'

Ecologische waarde

Daan en Peter gaan met Beukenrode net iets verder dan bij restauraties doorgaans gewoon is. De ecologische waarde prevaleert. Naast een afweging over monumentale en esthetische waarden is de vraag elke keer: welke maatregel is vanuit ecologisch oogpunt de beste. Het originele zinken dak, vermoedelijk al in de jaren vijftig vervangen door een bitumen dakbedekking, wordt om die reden niet teruggebracht maar vervangen door EPDM, een rubberachtig materiaal. 'De productie van zink heeft grote negatieve ecologische gevolgen. Bovendien loogt het zink geleidelijk uit waardoor het de vijvers op het landgoed op den duur zal vervuilen. Het regenwater wordt namelijk via de daken opgevangen om er de vijvers mee te 'voeden'. EPDM heeft een veel betere ecologische footprint', aldus Daan.

Krabben

Ook bij het schilderwerk kiezen Daan en Peter voor de ecologische variant: lijnolieverf van Rolsma. Het grootste deel van het houtwerk is overigens nog in prima conditie. Het zijn opmerkelijk genoeg de recenter toegevoegde kozijnen die (de meeste) houtrotverschijnselen vertonen. Hoewel de lijnolieverf uitstekend kan worden aangebracht op bestaande lagen synthetische verf, kiezen de heren toch voor (grotendeels)

Links | Archiefphoto's lieten zien dat op het platte dak op de hoek een baldakijn was geplaatst. Bouwsporen in het metselwerk helpen voor een nauwgezette reconstructie.

Eclectisch

Jachthuis Beukenrode maakte onderdeel uit van de Ridderhofsteden op de Utrechtse Heuvelrug. Niet als huis of kasteel op grond waarvan men tot het ridderschap behoorde en deelnam aan de Staten van Utrecht, maar als toegang tot de jachtgebieden van ridderhofstad Kasteel Sterkenburg bij het huidige Driebergen-Zeist. Van oorsprong stond hier een 'warandehuis'. In opdracht van K.J.F.C. Kneppelhout, die zijn leven wijdde aan kunsten en letterkunde, werd in 1872 het bestaande warandehuis afgebroken en vervangen door het huidige gebouw naar ontwerp van architect H.J. van den Brink. Het nieuwe landhuis kreeg de naam Nieuw Sterkenburg. Opvallend is de eclectische stijl met een aangebouwde uitzichttoren in de stijl van de Italiaanse Renaissance. Het landgoed rond het nieuwe huis werd door Copijn ingericht in de Engelse Landschapstijl. Toen het in 1908 in bezit kwam van G.W.J. Kooij is de naam in Beukenrode veranderd, vermoedelijk om de nieuwe zelfstandigheid aan de buitenwereld duidelijk te maken.

afkrabben. 'Het hout kan dan beter ademen. Ook wordt de tekening in het hout weer zichtbaar', vertelt Daan.

Een restauratie van zo'n oud pand brengt onvermijdelijk verrassingen met zich mee. Daan houdt een oude persienne, ook wel louvreliuk geheten, omhoog. 'In onze zoektocht naar sporen van vleermuizen lieten we in de toren foto's maken. Op een van de foto's ontdekten we iets dat we niet meteen konden thuisbrengen. Het bleek deze persienne te zijn, een van de vele die de oost- en zuidgevel vroeger sierden.' Besloten is de ontbrekende persiennes bij te laten maken en opnieuw op te hangen.

Inzicht van de vakman

Juist vanwege dit soort verrassingen kiest Peter er voor om niet alle werkzaamheden vooraf uitgebreid in besteksteksten en -tekeningen te laten vastleggen. De vaklieden krijgen de ruimte om mee te denken. Oplossingen met grote consequenties worden wekelijks besproken in het bouwteam, waaraan Peter, Daan en uitvoerder Johan van aannemingsbedrijf Heilijgers deelnemen. Kleinere problemen worden direct in het werk geslecht. 'De vaklieden moesten hier wel even aan wennen', vertelt Daan. 'Wat ik wil bereiken is dat ze het principe van ecologisch restaureren begrijpen. Daardoor creëer je een team waarbij de neuzen dezelfde richting op staan.'

Erfgoedparel

De eerste fase van de restauratie is inmiddels afgerond. Het betrof de werkzaamheden die zonder vergunning uitgevoerd konden worden, zoals het onderhoudsschilderwerk, houtrotherstel en het weer bruikbaar maken van de schuiframen. De tweede fase gaat binnenkort van start. Peter heeft er zin in, zeker nu de vergunningen zijn afgegeven. 'We gaan onder andere de gevels aanpakken, het dak renoveren en de serre terugbrengen.' Nog enthousiaster wordt Peter als hij vertelt dat er ook nog een derde fase aankomt. 'Dankzij een flinke gift van het fonds Erfgoedparels van de provincie Utrecht kunnen we een deel van het park én het interieur aanpakken. Dit biedt ons de mogelijkheid om de verdwenen wandbespanning in de stijlkamers terug te brengen en de parketvloer te laten restaureren.'

Het is duidelijk: het ecologische hart van Daan en het monumentenhart van Peter hebben zich duurzaam verenigd. Een feestje voor Beukenrode! 🍷

Meer informatie over Jachthuis Landgoed Beukenrode en ORGA architect vindt u op: www.beukenrode.nl en www.orga-architect.nl

Links | Bij toeval stuitten de schilders bij werkzaamheden aan het dak op een originele persienne. Deze vondst stelde architect Daan Bruggink in staat om de zonwering exact te reproduceren zoals ook op oude foto's te zien is.